

Madoera, 472 op Sumatra¹, 43 op Borneo, 111 op Celebes, 9 elders. In '40 waren er meer dan honderdtienduizend leden.

Wat deed de *Mohammadijah*?

Wij dienen de beweging in de eerste plaats te zien als een tot het oprichten en instandhouden van scholen en van de daarbij behorende kweekscholen. Daar was geld voor nodig; dat geld werd in eerste instantie opgebracht door inheemse handelaren, eigenaren van werkplaatsen en andere meer ontwikkelden die tot de *Mohammadijah* waren toegetreden.² In totaal waren in '40 niet minder dan 1500 scholen opgericht: 800 godsdienstscholen die op een moderne grondslag stonden, 400 'gewone' scholen voor onderwijs op inheemse, 300 voor onderwijs op Westerse grondslag; van die laatste werden er 140 door het gouvernement gesubsidieerd. Daarnaast richtte de *Mohammadijah* bibliotheken op alsmede enkele simpele ziekenhuizen, weeshuizen en tehuisen voor blinden, voor ouden van dagen, en voor vrouwen en meisjes.³ De beweging verwierp het door traditionele Islamiëten gepredikte denkbeeld dat vrouwen buiten het gezin geen taak hadden: zij had niet alleen een grote eigen jeugdorganisatie maar ook een vrouwenorganisatie; deze laatste telde eind '39 meer dan 500 afdelingen.

Ten aanzien van haar effect op bredere massa's was van belang dat de *Mohammadijah* de Islam in zijn gezuiverde vorm dichter bij die massa's bracht: de Koran werd vertaald, de liturgie vond plaats in de landstaal, en elke vrijdag (uit godsdienstig oogpunt de belangrijkste dag in de Islamiëtische wereld) vonden godsdienstoefeningen plaats niet in de moskeeën maar in de openlucht. Er waren trouwens plaatsen waar de *Mohammadijah* ook op andere avonden openluchtbijeenkomsten hield; daar werd dan niet alleen gebeden maar werden ook uiteenzettingen gegeven over godsdienstige en sociale onderwerpen. De *Mohammadijah* had aan het einde van de jaren '30 bijna vierduizend Islamiëtische voorgangers en bezat toen ca. 700 eigen moskeeën.

Uiteraard stuitte deze Islamiëtische hervormingsbeweging, gelijk al aangeduid, op sterke weerstanden in de inheemse samenleving: weer-

¹ Op Oost-Sumatra en in het jegen van buiten komende invloeden nogal afgesloten. Atjeh vond *Mohammadijah* geen weerklank maar bij uitstek wél bij de Minangkabauers op Sumatra's Westkust waar de beweging een vehikel werd van politieke actie tegen de door de inheemse hoofden beheerste en dus door het Nederlands gouvernement beschermde *adat*-partij. ² Van de ruim dertigduizend leden in 1930 bestond 85 % uit middenstanders, 10 % uit landbouwers, 5 % uit arbeiders. ³ Een plan tot oprichting van een eigen bank werd niet verwezenlijkt.